

Fødevarestyrelsen

KONTOR FOR
KEMISK FØDEVARESIKKERHED,
DYREVELFÆRD
OG VETERINÆRE LÆGEMIDLER

09.03.2009

J.nr.: 2009-20-261-02473/PFJO/PESH

Notat om de veterinærfaglige forhold for udsættersøer på et samlested

Uddybning af Fødevarestyrelsens udtalelse om transport af udsættersøer dateret den 1. december 2008.

Som det fremgår af tidligere notater fra Fødevarestyrelsen (bl.a. "Notat om det veterinærfaglige grundlag for Fødevarestyrelsens vurdering af udsættersøers transportegnethed" dateret den 5. december 2008", Fødevarestyrelsens "Udtalelse om transport af udsættersøer" dateret den 1. december 2008", og Fødevarestyrelsens "Notat om vurderingen af dyrs transportegnethed" fra den 21. februar 2005) er det styrelsens veterinærfaglige vurdering, at udsættersøer udgør en særlig sårbar gruppe af dyr i forhold til transport og opstaldning på et samlested. Der er tale om dyr, der typisk har et opslidende og fysiologisk belastende forløb produktionsforløb bag sig. Dertil kommer, at udsættersøer ofte er mindre motorisk aktive med et svagere og mere sårbart bevægeapparat, hvilket gør dem mindre robuste til at modstå de belastninger, der er forbundet med transport og ophold på et samlested.

Under ophold på et samlested går udsættersøer typisk sammen i flokke, som er sammensat af søer fra flere forskellige grupper og/eller besætninger. Søerne sammenblandes allerede under indtransporten. Det betyder i praksis, at flokken består af søer, der ikke kender hinanden, og det medfører ofte aggression og slåskampe imellem søerne. Søer der ikke kender hinanden vil forsøge af få etableret en rangorden i flokken, og dette involverer slåskampe, hvor søerne risikerer at udmattes og komme til skade.

En rangorden sikrer stabile sociale forhold i flokken, og at søerne ikke behøver at kæmpe for adgangen til ressourcer (f.eks. foder og gode hvilepladser). En velfungerende rangorden forudsætter, at søerne kender hinanden, og at rangordenen løbende kan afprøves uden direkte aggression, men ved mindre kontroverser, der afgøres ved hjælp af signaler om dominans og underkastelse. Under rimelige pladsforhold og med god adgang til foder, vand, rodemateriale og hvilepladser, vil søer typisk etablere en rangorden i løbet af et par dage. Søer opholder sig forholdsvis kort tid på et samlested, og det er derfor ikke sandsynligt, at søerne når at etablere en rangorden under opholdet på samlestedet, hvorfor der må forventes at være et konstant højt aggressionsniveau i flokken af udsættersøer under opholdet på samlestedet.

Sammenblandingen af ukendte søer på samlestedet bevirker således, at det er tvivlsomt, om søerne får det tilsigtede hvil under deres ophold på samlestedet, inden de skal transporteres videre.

Fødevarestyrelsen er ikke bekendt med forskning, der specifikt har undersøgt muligheden for at reducere aggression og slåskampe blandt udsættersøer på et samlested. Der foreligger imidlertid flere undersøgelser og erfaringer fra praksis af forholdene omkring sammenblanding af søer i primærproduktionen, og da problematikken omkring sammenblanding og aggression blandt søer på et samlested ikke adskiller sig

---

fra problematikken i primærproduktionen, kan disse anvendes til at vurdere hvorvidt indretningsmæssige ændringer på et samlested kan sikre udsættersøer på samlesteder det tilsigtede hvil.

Det er kendt fra undersøgelser af drægtige søer i løsdriftssystemer i primærproduktionen, at der er mindre aggression mellem søer i flokke, når de går i stabile grupper (på grund af den stabile rangorden), at begrænset plads medfører mere aggression, at adgang til rigelige mængder halm reducerer forekomsten af aggression, og at skillevægge kan være med til at reducere aggression, idet søerne bedre kan undslippe hinanden. Skillevægge skaber samtidig flere attraktive hvilepladser, da søer gerne vil ligge op af en væg. Det kan dog modsat opstå problemer med aggression, hvis der på grund af skillevægge opstår smalle passager, hvor søerne er tvunget til at gå tæt forbi hinanden. Fra primærproduktionen er det endvidere set i løsdriftssystemer til drægtige søer, hvor der også er adgang til ædebokse, at søerne i nogle besætninger anvender boksene som en måde at undslippe aggressive flokfæller i friarealet.

Det er Fødevarerstyrelsens vurdering, at der er behov for at undersøge om det er muligt ved hjælp af indretningsmæssige forhold på samlestedet at sikre, at udsættersøer reelt får en hvileperiode under opholdet på samlestedet. Samtidig må det dog pointeres, at der er en direkte modsætning mellem et ophold blandt ukendte artsfæller på et samlested og intentionen om at give søerne et hvil forudgående for den videregående transport. På den baggrund mener Fødevarerstyrelsen, at der også er behov for at vurdere, om det kan lade sig gøre at sikre hensynet til smittebeskyttelse, og samtidig undgå at udsættersøer skal have et ophold på et samlested.

I det følgende vil de veterinærfaglige forhold for udsættersøer, der skal slagtes i udlandet blive vurderet ud fra følgende fire senarier:

- Som reglerne praktiseres i dag, dvs. minimum et 6 timers ophold
- 6 timers ophold under ændrede indretningsmæssige forhold
- Udsættersøer over et samlested uden et 6 timers ophold
- Transport af udsættersøer direkte fra besætning til slagteri

Som reglerne praktiseres i dag, dvs. minimum et 6 timers ophold

Det fremgår af notatet ”Udtalelse om transport af udsættersøer” dateret den 1. december 2008”, at samlesteder i stort omfang anvendes som afgangssted, hvilket indebærer at søerne skal opholde sig mindst 6 timer på samlestedet. Det kan medføre, at udsættersøer er undervejs i op til 8 timer til samlestedet, efterfulgt af et ophold på minimum 6 timer på samlestedet, og dernæst en transport på op til 8 timer til den endelige destination, typisk et slagteri. Dette medfører en samlet forsendelses tid på 22 timer, som kan være længere, hvis søerne opholder sig længere end 6 timer på samlestedet.

Under de givne omstændigheder, hvor søerne sammenblandes med ukendte søer under indtransporten til samlestedet og på selve samlestedet, er det som allerede beskrevet meget usikkert, om søerne får et reelt hvil på samlestedet. Dertil kommer, at søerne under det skitserede forløb af- og pålæsses adskillige gange, og det er veldokumenteret, at netop af- og pålæsning er de mest stressfulde hændelser under en transport.

6 timers ophold under ændrede indretningsmæssige forhold

Staldindretningen eller managementmæssige forhold på samlestedet kan ændres med henblik på at forbedre søernes mulighed for at hvile på samlestedet. Dette kan ske ved at indretningen på samlestedet i højere grad end i dag tager højde for, at der sker en sammenblanding af ukendte søer på samlestedet.

Der vil dog uanset de indretningsmæssige forbedringer på samlestedet fortsat være tale om samme forsendelsestid og antal af- og pålæsninger, som beskrevet under den nuværende praksis.

- Mere plads

Det er ikke sandsynligt at mere plads pr. so i sig selv vil medføre mindre aggression mellem søer på et samlested, men mere plads vil forbedre muligheden for ved hjælp af f.eks. skillevægge og øget brug af strøelse at indrette arealet mere hensigtsmæssigt (zoneopdelt), således at der skabes mindre konkurrence og forstyrrelse mellem søerne. Skillevægge og halm kan være med til at skabe flere attraktive hvilepladser for søerne.

- Mindre grupper

Hvis der skal opnås en velfærdsmæssig forbedring ved at holde søer på samlesteder i mindre grupper, er det afgørende at søerne kender hinanden i forvejen. Ellers vil de slås lige så meget som søer i større grupper. Det kræver at søerne under indtransporten og opholdet på samlestedet går sammen i grupper af søer, som også har gået sammen ude i besætningen. Sammenblanding af søer fra samme besætning men fra forskellige grupper, medfører lige så meget aggression som sammenblanding af søer fra forskellige besætninger.

- Enkeltvis opstaldning

Aggression mellem søer kan undgås ved at opstalde søerne enkeltvis i bokse svarende til de bokse, der anvendes i primærproduktionen. Søer i bokse står dog meget tæt, og en ordentlig adskillelse kræver, at der er en form for afskærmning ved soens hovedparti, så de ikke umiddelbart kan se hinanden. Enkeltvis opstaldning i en boks begrænser soens mulighed for bevægelse, og det vil belaste soen, især hvis den kommer direkte fra et løsdriftssystem, som de fleste drægtige søer gør i dag. De fleste udsættersøer kommer imidlertid direkte fra farestalden, hvor de har været fikseret i flere uger, og det er spørgsmålet om de derfor oplever enkeltvis opstaldning mindre belastende. Det er endvidere behov for at undersøge om udsættersøer vil lægge sig og hvile, hvis de er opstaldet i en enkeltboks på samlestedet.

- Øget brug af strøelse

Øget brug af halm vil udover at bidrage til at skabe flere attraktive hvileplader, også medføre et mere skridsikkert underlag, som kan minimere risikoen for at søerne pådrager sig benskader under kamp med andre søer. Halm er endvidere et velegnet beskæftigelses- og rodemateriale, som kan holde søerne beskæftiget, og derved minimere de aggressive interaktioner, lige som halm kan hjælpe med at holde søerne mætte. I varme perioder, hvor søerne har brug for at komme af med varme, kan store mængder halm dog gøre termoreguleringen vanskelig, derigennem skabe et velfærdspøblem. Dette kan imødegås med overbrusning.

- Fodring under opholdet på samlestedet

Søer, der opholder sig på et samlested, fodres normalt ikke under opholdet, selv om det er veldokumenteret, at sult øger forekomsten af aggression mellem søer. Det skyldes, at fodring umiddelbart før en transport øger risikoen for, at soen bliver køresyg under transporten. Det er uvidst, om indtagelse af halm også øger risikoen for køresyge.

Udsættersøer over et samlested uden et 6 timers ophold

Hvis udsættersøer transporteres over et samlested uden at opholde sig 6 timer på samlestedet, vil den samlede forsendelsestid blive betydeligt kortere, mens antallet af på- og aflæsninger vil være det samme, som ved den nuværende praksis. Under de nuværende regler i transportordningen kan et samlested kun fungere som afgangssted, hvis søerne har et ophold på minimum 6 timer på samlestedet, hvilket betyder at transport over et samlested uden ophold maksimalt må vare 8 timer. Der er ingen tvivl om at dette vil forbedre velfærden for udsættersøer under transport. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at det fortsat vil være en velfærdsmæssigt fordel for søerne, hvis søerne må transporteres i et tidsrum af længere varighed, der ikke væsentligt overstiger 8 timer fra oprindelsesbesætningen til aflæsning på slagteriet, hvis det sker uden, at søerne skal opholde sig minimum 6 timer på et samlested i en flok med ukendte søer. Det er dog afgørende, at der kun må ske en omlæsning på ét samlested for at minimere belastningen ved af- og pålæsningen. Dette gælder allerede i Danmark.

Transport af udsættersøer direkte fra besætning til slagteri

Ved en direkte transport af udsættersøer fra en besætning til et slagteri minimeres den belastning søerne udsættes for ved på- og aflæsning, samtidig med at søerne maksimalt må transporteres i 8 timer. Der er ingen tvivl om, at en direkte transport er det scenarie, der medfører mindst belastning for udsættersøer under transport, idet både antallet af på- og aflæsninger minimeres og transporttiden er kort. Det kan ved direkte transporter også ske sammenblanding af ukendte søer, men da sammenblandingen sker på transportbilen, og søer normalt ikke slås, så længe bilen kører, er der tale om en betydelig mindre belastning, end ved sammenblanding af ukendte søer på et samlested. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at det fortsat vil være en velfærdsmæssigt, fordel for søerne, hvis der åbnes op for, at søerne må transporteres i et tidsrum af længere varighed der ikke væsentligt overstiger 8 timer direkte fra besætning til slagteri, i stedet for at skulle transporteres over et samlested med eller uden ophold.

Eksporier af dyr via samlesteder er dog en vigtig del af det forebyggende beredskab mod smitsomme husdyrsygdomme, idet der er en øget risiko for indslæbning af smitte til danske besætninger, når dyrene afhentes direkte i besætninger af transportmidler, der har været i kontakt med klovbærende dyr i udlandet. Ved at anvende samlestederne som en barriere mellem eksportbilerne og de transportmidler, der samler søerne op i besætningerne, reduceres denne risiko betydeligt. Så ud fra et smittebeskyttende hensyn er det ikke en fordel at eksportere direkte fra besætningerne.